

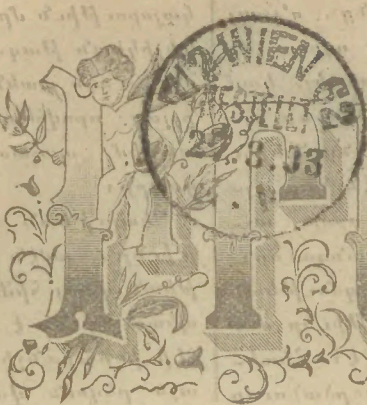
ՓԱՅՄԱՆՔ

ՄԱՐՏԱՆԻՍ
Տարեկան . . 12 Ֆր.
Վեցամսեայ . . 6 "

ԱՐՏԱՍԱՀԱՆ
Տարեկան . . 14 Ֆր.
Վեցամսեայ . . 7 "

ԱՄԵՐԻԿԱ
Տարեկան . . 2,60 Տոլար
Վեցամսեայ 1,50 "
ԿԱՆԻՍՏԱՆ

Շաբաթական տոմար
20 լավդր

ԼՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒ ԱՄԵՆ ԶՈՐԵՔԵԱՐԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ

Ref. Pere G. Kalendarium Michlaris Vienne
tengasco No. 4

2008
Refaction du journal
„Ipravounk“
VARNA (Bulgaria)
Редакция
на вѣстникъ
„Иправункъ“
ВАРНА (България)

Գրողները և
գրքերը

ԹԱՂԱԿԱՆՆԵՐԸ

Մեր թիվ 17-ի մէջ երևցած «Թաղականները» խորագրով խմբագրականին ի պատասխան, տեղոյս Ա. ազգերէցէն ստացանք հետեւեալ նամակը, որուն առաջին լոկ տիրացուական մասը միայն մէկ կողմ թողլով, մնացեալը նոյնութեամբ կը հրատարակենք.

... Երաւ է որ նախագահ եմ թաղականութեան, որուն անդամներն մեզմարմնութեամբ նիւթերուն ներկայ եղած են. և կը շարունակեն այնպէս ալ, ըստ օրինի Սահմանադրութեան. Գործիք թէ չորացուիր ներկայ թաղ. Դո՛ւրսդոյ անձնուէր աշխատութիւնը՝ հիկեղեցապատկան գետինին ազատութիւն և այլն, և այլն. իսկ այժմ ազգը պարտքի տակ չէ. պաշտօնէից ամուսնանքն կանոնադրութեամբ կը վճարուին. ազգը պարտքի գրամ ալ ունենալով, ներկայ թաղ. Դո՛ւրսդոյ Դանիւք 10,000 Ֆրանք արժողութեամբ անշարժ կալուածի մըն ալ տէր պիտի ըլլայ մօտերս, կալուած մը որ պիտի պատկանի դաստիարակութեան Ս. Գործին. ալ երեւ խնդրանքներ ընել աւելորդ կը սեպեն.

Գործողութիւն մաղթելով ներկայ թաղականութեան, կը վրովամ իմացնել ձեզ թէ նոր ընտրութիւն պիտի կատարեմ յառաջիկայ Դեկտեմբերին, երբ արդէն թաղ. Դո՛ւրսդոյ պաշտօնավարութեան շըրջանը կը լրանայ.

Զոր սիրելութեան ալ կարողութիւն հայցելով, կը թողորմ շըրջանայեաց ըլլալ, ժողովուրդեան խաղաղ վիճակը խանգարելէ զգուշանալ, մէկ նստքով աշխատիլ ներքին հպարտանքը բարեկարգել, որ արտաքինն ալ ինքնին բարեկարգուի.

Սիրոյ ողջունի մնամ աղօթաբարձ խաղաղութեան, Թաղ. Դո՛ւրսդոյ

Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ

Մարտիոս ֆինյ. Մարտիոսեան
Գաղան, 3 Մարտ 1903

Մեր դիտողութիւնները

1) Տէր Հայրը ճշմարտութեան կը շնորհէր. կը թէ ինք կը նախագահէ եղբր և անդամն թեմապետութիւնը ներկայ գտնուած է նիստերու. Տէր

Մարտիրոս Հօր այս յայտարարութեան ճշմարտութեան հետ ըլլալը մենք նոյն իսկ անգամներէն ստուգած ենք.

Տէր Հայրը խնամի-զոյգը պաշտպանութեան միաժողովեամբ՝ ինքզինքը կը դէ յայն ահուիլ պատասխանատուութեան մէջ, որուն տակ կը հեծէ այդ տարօրինակ զոյգը. իր ազգային ընտրելական իրաւունքները կորսնցնելու վտանգով. Բայց չենք կարծեր որ շարունակ բացակայող անգամները նոյն միջոցով ինքնուրուշ ինքնակազմով հաճոյք պատճառելու համար, ու անոնց թախանձանքին զիջանելով, վեհ. Կաթողիկոսը խաբար և որքանոցիկ անուր լիարժեք ըլլալու սեւարաքը զուր անգը իրենց վրայ առնելու. Իւրտի կը հարցնենք Տ. Տ. Սանատիկանի, Գ. Կրկնէրեանի, Բարսամեանի և Լեզուիպոսեանի թէ այդ խաբարութեան իրեք ալ մեղսակից են. Մենք անհրաժեշտ ապացոյցներ ունենք թէ անոնք ներկայ չեն գտնուած նիստերու. Ժաւ է մեզ հրապարակաւ յայտարարել թէ Տէր Մարտիրոս Հայրը ճշմարտութեան կը ծածկէ թէ՛ իր և թէ՛ ուրիշներու մասին. Եթէ ինք նախագահած է և վերոյիշեալ անգամները ներկայ գտնուած են նիստերու, ինչու իրենց ստորագրութիւնները չեն տեսնուիր տրմանագրութեանց տակ. Այսինքն զիւր կրնայ փոխուիլ — և այլևս կը կասկած չենք. Եթէ, զանիկ հաճոյք կատարութեան մը համար, կամ անձնական նկատմամբ պատճառաւ, խնամի-զոյգին թախանձանքին համակերպելով, այս օրիւր Տէր Հայրը և կարելի է ուրիշ մըն ալ փոխած ու 20—30 շաբաթու արձանագրութիւնները մէկէն ստորագրած ըլլան, որպէս զի ցոյց տրուի թէ մեծամասնութիւն կայ եղբր. Այս կերպ խաղախութիւն մըն ալ եթէ գործուած է, հարեւանքի քննութիւն մը բաւական է այդ եւս պարզելու համար.

Բայց այդ ամէն զարմուածքները ու ճկունութիւնները չեն կարող գործուած խաբարութեան, շարագործութիւն ու ստանդարտութեան ինչոր արատէն կէտ մը պակսեցնել. անհրաժեշտութեան ճիշդ է թէ այդ անոնք յանձնարք գործուած է. Տէր Մարտիրոս Հայրը այս ողբալի ճշմարտութեան վրայէն լուծեամբ կ'անցնի, մոռնալով Յ. Բ. Բ. սոսի սա պատուէրը. «Տէր այսոյն այս պէտք է ըլլայ և ոչ ոչ»։ Այդ կէտին մէջ կը լուծուի ցոյց կուտայ յայտնի կողմնապահութիւն որ իր ուրիշ բաժնեւորներու ըսելով իրենց արժեքն ալ դէպքով կ'ընենք. արգահանելու տէրանք.

2) Անգամներ իր վերին նամակով ներկայ թաղ. Դո՛ւրսդոյ անձնուէր

աշխատութիւն վերագրելով, կը թուէ եկեղեցականական գետնին ազատութիւն, այժմ ազգին պարտական չըլլալը, պաշտօնէից ամուսնանքներուն կաշտանաւորութեամբ վճարութիւն, պարտքի գրամ գտնուելու 10,000 Ֆր. արժողութեամբ կաշտած մը չընելու փորձութիւն.

Ա. Անուշ. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ նախագահ զետիւն աղաթուիլ. Կաթողիկոսը հաճոյք պատճառելու լաւ գիտէ թէ, ազգը վարժարանի և գրասենտներու շըրջաններէն մնացած 2,000 Ֆր. պարտքի մը համար ազգին մէկ գետնը լիկիւստո եղած էր. բայց շատերը չեն գիտեր թէ այդ 2,000 Ֆր. պարտքը ինչ պատճառաւ մնացած էր. Այդ պարտքին բուն պատճառը նոյն թաղականներն էին. Երաւ է որ ն

ճուրխները քու կողմէն նուիրա-
գործել: Այդպէս պատուիրած է քեզ
Յիսուսը, որ աղքատը, որը եւ տաճա-
րը զրկեալ: Մեծ նազովքեցին, քու
Տէրդ ու վարդապետդ, այդ տեսակ
տաճարապետները խարազանով վորն-
տած է տաճարէն ու աղաղակած. «Տուն
իմ տուն ազօթից կոչեսցի, իսկ դուք
արարիք այս աւազակաց»:

Յ) Տէր Հայրը կրթէ թէ՛ «ազգը
պատրաստ դրամ ունի եւ ներկայ թաղ»:
Խորհրդով ջանիւք 10,000 ֆրանք ար-
ժողութեամբ անշարժ կալուածի մըն
ալ տէր պիտի ըլլայ»:

Գիտենք այդ պատրաստ դրամը,
այդ Ռուսաստանի ազգայիններէն վառ-
նայի մէջ գոյութիւն չունեցող որբա-
նոցին անուանով հանգստեան տան
է՛ք դրամ մը որ վեհ: Կաթողիկոսը եւ
ռուսականները խաբելով ձեռք բերուած
է՛ք ըստ առանց վեհափառին հաճու-
թեանը չէ կարելի անոր ձեռք դպցնել:
Տէր պապն այս ծանր խաբէութիւնը
եւ որբերու անուան շահագործումը փո-
խանակ դատաւարութեամբ, անով խնամի-
ղոյքին՝ ջանասիրութիւն կը վերագրէ
եւ կերպով մը ժողովուրդը սրբախա-
ղութեան կը հրաւիրէ: Արդեօք ինք
կըմբռնէ՞ թէ՛ ատով իր նուիրական
կոչումին դէմ անազնապէս կը մեղանչէ
եւ ատութեան ու խաբէութեան յայտ-
նապէս կը մեղադրուի: Եւ ժողովուրդն
ալ այդ մեղադրութեան կը հրաւիրէ:
Վառնան եթէ իրեն համար ազգային
կալուած պիտի չինէր, հարկ էր նախ
այդ նպատակաւ իր մէջ հանգանա-
կութիւն բանար: Իսկ եթէ դրամը
պակսէր, այն ատեն կարելի էր դուրս
դիմել, ըստ ոչ խաբէական ձեւե-
րով:

Այս օրուան թաղ՝ գոյգը եթէ ան-
կեղծօրէն կուզէ ազգային գետնին
վրայ չէնք կատարեալ, պէտք
է քաջութի պաշտօնէն, քանի որ ինքն
ալ գիտէ թէ ժողովուրդին համակրու-
թիւնը չի վայելեր, որպէս զի գան
համակրելի անձնաւորութիւններ, ու-
րոնք երես պիտի ունենան հասարա-
կութեան մէջ հանգանակութեան եւ-
նեւր:

Նոյնպէս Աւագիւրէց հայրը պարտա-

ւոր է մեր նախորդ խմբի գրականով
իրեն գիտել տրուած չորս կէտերը
խնամի-գոյգին առջեւ դնել: Ու ա-
նոնց ճամբայ տալ: Ահա այս է ժողո-
վուրդին մեծագոյն մասին բաղձանքը,
այս կը պահանջեն օրէնքը եւ եկեղեց-
ւոյ ու վարժարաններու շահերը:

ԳՈՒՐԳԵՅ

Թ. Գ. — Հարցում մըն ալ: Աւագե-
րէց հայրը ըսած էր թէ կը նախագահէ
թաղ՝ Խորհրդով նիստերուն: Ուստի
թող հաճի պատահականութեամբ
նախագահած էր այն նիստին ալ,
որ որոշում տրուեց էր բողոքել Տ.
Նահանգապետին եւ ամբաստանել տեղ-
ւոյս Որբանոցի Բնակչութիւնը, քիչ
հեռով որ ասոր կազմակերպած ներ-
կայացումը արդիւրի եւ, եթէ հնար
է, ընկերութիւնը կազմալուծուի:
Բերանացի ալ պաշտօնապէս սա ըս-
ցատուութիւնը տրուած էր Տ. Նահան-
գապետին: «Պիտի թաղում ետպանդարտ
կէլիլնէր, էօքսիւզ տէսիսէսի իլէ
բարա թօրլաօրլար, քիմ պիլիթ քիմ
լէր եէլօր»:

Կը հարցնենք թէ այս որոշման ինքն
ալ մեղսակից էր: Թող պատասխանէ
Տէր Պապն: Բայց նա որչափ միա-
միտ, այնչափ ալ խորամանկ է, գոր-
ծին չեկած հարցումին առջեւ, զար-
բիական պապականութիւնը կը յիշէ ու խուլ-
համը կը ձեւանայ: Սակայն լուրջութեամբ
խոստովանութիւն ըսել է:

Նոյն

ՅՈՒԱՏ ՓԱՇԱՅԻ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՏՈՎԸ

Շար. 17 թիւէն եւ վերջ

Մեծ Գերմանիա մը, 40,000,000
բնակչութեամբ, Ֆրանսա մը, բնու-
թեան կողմէ զօրաւոր կերպով պաշտ-
պանուած Անգլիա մը—այս բոլոր ազ-
գութիւնները պիտի կարենան իրենց
զօրաւոր եւ օգտակար անհատականու-
թիւնը պահպանել ժամանակ մը: Բայց
Մօսթէնէկո մը, Սերպիական իշխա-
նապետութիւն մը, հայկական թա-

գաւորութիւն մը, ո՛չ իրենց, ո՛չ ալ
մարդկութեան ամենափոքր օգուտ մը
ունենալով, կրնան առաւել կամ
նուազ ցնորական պետութիւններ
ըլլալ—մարդկային հին բաժանումներու
զօրազդ միացորդներ, ամէն նոր աշ-
խարհակալի անխուսափելի որսը, աշ-
խարհի խաղաղութեանը վտանգաւոր:

Արդի պետութեանց կազմութեան
մէջ, միակ հաստատունը դրութիւնը մեծ
համախմբութեամբ մէջ է: Հետե-
ւաբար, մեր պետութեան կործանումը
արդիւրի միջոցն անոր լայն եւ հաս-
տատուն հիմքերու վրայ վերակազմու-
թիւնը պիտի ըլլայ, որ պէտք է պար-
փակէ բոլոր տարրեր տարրերը, ա-
ռանց ցնդի եւ կրօնքի խտրութեան:
Այս հաւատարմութեան սկզբունքը բնա-
կանաբար մեր Քրիստոնեայ հպատակ-
ները հանրային պաշտօններու պիտի
արժանացնէ, եւ այս պարագան մեզ
կարեւոր դժուարութիւններու պիտի
ենթարկէ: Որովհետեւ, այս հպատակ-
ները, զիրենք ստրկացող լուծէն
յանկարծ ազատելով, չափազանց փա-
փաքող ըլլալ կերելի իրենց հին տէ-
րիւր տեղը գրաւելու: Մասնաւորա-
պէս հայերը զէպի ոտնձգութիւն հա-
կում մը կը ցուցնեն, եւ խնայողու-
թիւն պիտի ըլլայ ասոնց հոսանքը չա-
փաւորել, ասպարէզ բանալով միայն ա-
նոնց որոնք պաշկերտօրէն կրնան
մեր կայսրութեան միաւոր սկզբունքը:

Բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդները
երկու որոշ կրօնք ունին, մին բա-
րոյական, միւսը քաղաքական: Մեր
կառավարութիւնը պէտք է բացարձա-
կապէս անգիտանայ անոնց բարոյա-
կան կրօնքը: Բայց միւս կողմէն, մեր
կառավարութիւնը պէտք է լուրջ ու-
շադրութիւն դարձնէ՝ զէպի ամէն ինչ
որ կապակցութիւն ունի անոնց քա-
ղաքական կրօնքին հետ: Որովհետեւ
ասկայ մեր գոյութեան ներհակ դրու-
թիւններ կը պարտենակէ: Թէ փաշա
մը զԱստուած կը պաշտէ ըստ օրինաց
Մովսիսի՝ թէ Քրիստոնեաներու եղա-
նակով, պատճառ չը կրնար ըլլալ որ
մենք զմեզ անոր ծառայութիւնէն զր-
կենք: Բայց երբ նոյն փաշան, առանց
ճանչնալու մեր երկրին միութիւնը,
երազէ թէ ինք կրնայ Բիւզանդիոնի

կայսրութիւն մը հիմնել կամ թէ ձգտի
նիւթկեան թագաւորութիւն մը կազ-
մել, այն ատեն պէտք է պաշտօնանկ
ըլլայ: Որովհետեւ ան այլեւս հաւա-
տարիմ պաշտօնեայ մը ըլլալէ կը
դադրի:

Պետութեան եւ հայրենիքի միութե-
թիւնը, ամէն մարդու հաւատարմու-
թեան վրայ հիմնուած, միակ վարդա-
պետութիւնն է զոր ես պիտի պահան-
ջէի իւրաքանչիւր պաշտօնեայէ: Բայց
այս բեղուն վարդապետութեան մեծ
սքանչելիքները կարենալ ցոյց տալու
համար, պէտք է որ ձեր վեհափառու-
թիւնը ջանալ ամենէն առաջ արդա-
րութիւն կազմաւորել: Ասկայ զրգ-
ուարին պարտականութիւն մըն է:
Բայց անով չկարն է եւ անհրաժեշտ
երբոր մեր քաղաքացիներու ստաց-
ուածքը վաւերական կերպով ապա-
հովուին, ձեր վեհափառութեան նկա-
տելու առաջին կայսերական պարտա-
կանութիւնը պէտք է ըլլայ մեր ա-
ղիներու վերաշինութիւնը: Այն օրը
որ մենք այնքան երկաթեղինք ու-
նենանք որքան Եւրոպայի մնացեալ
մասը ունի, այն ատեն ձեր վեհափա-
ռութիւնը աշխարհի առաջին կայս-
րութեան գլուխը պիտի գտնուի: Բայց
յիշու որ ինչ խնդիր մը կայ, որուն մեզի
նկատմամբ զերազանց կարեւորութիւնը
չէ կրելի չափազանցել: Հանրային
կրթութեան խնդիրը ըսել կուզեմ,
ամէն ընկերական յառաջդիմութեան
միակ հիմք: Բայց անոր, ո՛չ բարոյա-
կան, ո՛չ ալ նիւթական մեծութիւն
կրնայ գոյութիւն ունենալ: Ասկայ
կընդգրկէ բանակը, նաւատորմը եւ
վարչութիւնը: Լեռանց այս էական
խաբսխին, մենք ո՛չ զօրութիւն, ո՛չ
անկախութիւն, ո՛չ կառավարութիւն
եւ ո՛չ ալ ապագայ կրնանք ունենալ:
Չուրաք մեր կրօնքի ոգին, որը ինք-
նին մեծապէս կրթիչ է, դատարա-
կութիւնը, զանազան պատճառներով,
ցարդ յետագայ միջնակ մէջ մնացած է:
Մեր անհամար «մտաբէս»ները եւ ի-
րենց այնքան աննշան արդիւնքի հա-
մար սպառած առատ միջոցները, կը
հայթայթեն ազգային դատարարու-
թեան մէջ դրութեան մը պատրաստ
տարերքը: Եթէ ես անձնապէս չը յա-

Ա. ԵՐՏԱՆԵԱՆ (61)
ԹԻԱՊԱՐՏԸ
ՄԱՍՆ ԵՐՐԱՐԴ
ՎԵՂԱՐԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՅԻՆ

Տէր Կոմիտաս չկրցաւ պատասխանել: Հոգին ճն-
շուեցաւ... ու կերպարանք սեւցաւ, ինչպէս պաղ
ջուրէ մը հանուած կապարը:

— Սո՛ւտ է... դուք չմտնեցի՞ք, կրկնեց Վա-
նական խիստ ու հրամայական եղանակով մը: Խոս-
տովանեցի՞ք... եթէ ո՛չ ապացոյցներ ունիմ:

Դաւաճան քահանայ իր գլուխը ծակեց, աչքերը
կուրծքին վրայ սեւեռեց ու մրմնջեց.

— Թողութիւն կը պաղատիմ...:

— Որո՞ւ ձեռքով մատնեցիք զինքը, յարեց Վա-
նական:

— Վալի փաշային ձեռքով:

— Ի՞նչ ամբաստանութեամբ:

— Ամբաստանեցի թէ խոսովարար մըն է...:

— Պատճա՞ռը:

— Ո՛հ, պարզապէս կերքս էր:

— Կի՞րքդ:

— Այս՛:

— Անձնական հակառակութիւնէ առաջ եկած:
— Այո՛, անձնական հակառակութիւնէ առաջ եկած...:
— Ի՞նչ էր այդ:

— Մտիկ ըրէ՛ք. Սիրվադը աղբականներէն մէկուն
աղջիկը սիրած էր: Երկուքն ալ իրարու համար
հոգի կուտային: Բայց ազգականն չէր ուղիւր իր
աղջիկը Սիրվադին տալ: Ի՞նչ ընել հարկ էր: Ու-
րեշ միջոց չկար: Այդ պատճառաւ ձերբակալել տը-
ուելնք զինքը եւ աքսորելու դատաւարանցինք որ
աղջիկը մեր ուզած երեստարգրին հետ ամուսնա-
ցնէինք:

— Ե՛տքը...:

— Ո՛հ, վանական, կը խոստովանիմ ըրածս վա-
ստութիւն է, կը խոստովանիմ թէ խիղճս կը տանջէ
զիս... վերջապէս կը խոստովանիմ թէ ամենէն
զարչելի մասնութիւնը դրածած եմ: Կը խոստանամ
այո՛ւ... ըսէ՛ք, ինչ որ կուզէք: Մտնած էի կո-
չումս, երբ ներս մտայ Վալի փաշային ապարան-
քէն... մտնած էի թէ մարդ մըն էի այդ պահուն...:

— Անկից ի վեր չկա՞նք արդեօք:

— Չեմ գիտեր...: Միայն թէ մոլութեան ուղին
ժանրաբար երկաթէ ցանց մըն է... երբ մէկը
նետուի անոր մէջ, չարուսակ կը քաշկատուի ու
չկրնար աղաթիլ: Ա՛խ, անկից ետքը Վալի փաշա-
յին գործիքն եղաւ...:

— Դո՞ւք:

— Այո՛, ես:

— Ուրիշ մասնութիւններ ալ ըրի՞ք:

— Կուզէի ընել... թէ եւ չարաղեցայ:

— Միայն Սիրվադը Մասնեցի՞ք:

— Ո՛հ... Մէկը պէկն ալ ժառանգ եմ:

— Յետո՞յ:
— Ո՛հ, ուրիշ մասնութիւն մը չեմ ըրած... ճշը-
մարիտը կը խօսիմ:

— խիստ լաւ, կը խոստանա՞ք որ ասկից վերջը
ձեր կոչման համաձայն պիտի վարուիք:

— Կը խոստանամ, վանական... կերպնում իողճիս
ու Աստուծոյ վրայ:

Վանական պա՛մ մտածեց... իր դէմը գտնուող
եկեղեցականին երեսը նայեցաւ ու շարունակեց.

— Ուրեմն, հիմա Սիրվադին քով պիտի երթաք
ու ըստինքն մէջ իրմէն ներդրութիւն պիտի խնդ-
րէք: Այս կը պահանջուի ձեռնէ, պիտի ընդու-
նի՞ք:

Առաջարկութեան սրայմանը ծանր ու սարսափ
էր...: Ի՞նչ պատասխանէր... միեւնոյն ատեն
ինչպէս մերթէր: Սկսաւ մտածել:
— Ի՞նչու կը մտածէք, հարցուց Վանական: Մանր
պաշման մը առաջարկեցի՞ք:

— Ո՛հ, չէ... պարտականութիւնս է, թողութեց
Տէր Կոմիտաս:

— Կատարեցէք զայն... վաղը կուգամ եւ ձեր
մեղադրանքը կը կարդամ:

Տէր Կոմիտաս խօսք մը չըրաւ. միայն թէ ոտքի
եղաւ ու մրմնջեց.

— Պատրաստ եմ...:

Վանական վիզարը դեմնէն վեր առաւ, գլուխը
ծածկեց ու անխօսուկ կեպով մը մեկնեցաւ:

Փահանջն պա՛հ մը կեցած տեղը դառնաւ միաց,
ինչպէս քարէ արձան մը. յետոյ ձեռքը ճաղատ ու
սպիացած ճակտին վրայ դրաւ, որուն խորշմները
լայն ու դալարուն էին, մտածեց երկաթ ու զա՛ւն

ջողեցայ այս մեծ ծրագիրը իրականացնելու պատճառը այն է որ զգալիորէն հաւաքականութիւնը ուղղորդուած անդադար աշխուրհաւորներն իմ յաջորդներս կը կտակեմ այս ծրագիրը—ծրագիրներու էն արդիւնաւորը եւ էն փառաւորը որ անոնք երեւակայել կարենան: Գիտեմ թէ կարգ մը միւսլիմաններ զիս պիտի անիծեն իբր իրենց կրօնքին թշնամի մը: Անոնց զայրոյթին կը ներեմ, ինովին վստահ ըլլալով որ անոնք ո՛չ իմ գաղափարներս կը հասկնան, ո՛չ ալ ըստեմ: Բայց պիտի գայ օր մը երբ անոնք պիտի հասկնան թէ ես, ամբարիշտ բարենորոգիչս, զիս իրենց անէճքներով ծածկող բոլոր այն ազէտ նախանձորդներէն աւելի երկիրս մէկը եւ լաւագոյն միւսլիման մը եղած եմ: Անոնք պիտի ըմբռնեն, բայց զգալիորէն շատ ուշ, թէ ես ուրիշ որ եւ է նահապետէ աւելի կոռւած եմ փրկելու համար իրենց պատմութիւնն ու կրօնքը, զորս իրենք պիտի առաջնորդէին զէպի ապաշով եւ ստոյգ կործանում: Աստուածային թէ մարդկային, ամէն հաստատութեան առաջին օրէնքը, ինքնապաշտպանութեան օրէնքն է: Ձէ՛ որ ամէն բարենորոգման մէջ իմ միակ մտածումս իսլամութեան պահպանութիւնը եղած է: Միայն, փոխանակ ասիկայ կոյր հնազանդութեամբ հին նախապաշարունակներու մէջ փնտռելու, ինքզինքս բուն ազատեցի զայն որոնել իսլամի Աստուծոյն մօր, ինչպէս նաեւ աշխարհի վրայ գտնուող միւս բոլոր ազգերուն առջեւ պարզած լուսաւոր շաւղին մէջ:

Տկար եւ գողցողուն ձեռքս կը մերժէ աւելի երկար ծառայութիւն: Այս տողերը վերջացնելու պահուս, կը խնդրեմ ձեր վիհապառու թիւնէն որ տարաբաղդ պաշտօնեայի մը այս վերջին խօսքերուն կարեւորութիւնն ընծայէք: Երբ իր ամէն մարդկային տկարութիւններովը միշտ սիրած է իր հայրենակիցները, որ անդադար տքնած է իր կարողութեան սահմանին մէջ եղած բոլոր բարիքը ընել: Եւ որ զժողով բնոյ մը ծանրութեանը տակ ընկճուած, աշխարհը կը թողու առանց ցաւելու: հնազանդ միւսլիման մը կը

մեռնի իր հոգին նոյն իրելով Կերագոյն Դատաւորին, Դատաւորին որ գթաւատ է եւ ողորմալից:

ՅՈՒՍՏ

ԻՐԱՆԻՆԻՔԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

Տ. Ա. Ազգանագ, Պոսթոն. — Թերթր զրկեցինք. ուղուած գրքերուն նախ գրամը պէտք է զրկել: Թիւապարտի երկու հատորը Ամերիկայի համար 50 սէնթ է:

— Հետաքրքիրներուն. — Որչափ որ խոստացած էինք ներկայ թուով հրատարակել Պ. Արզումանեանցի դաւադրական նամակը, սակայն, տեղւոյ անձկութեան պատճառաւ, ստիպուեցանք յառաջիկայ թիւին յետաձգել:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոս՝ Տ. Սահակ սրբազան, իր եկեղեցական ու աշխարհական հետեւորդներուն հետ Մէրսին ժամանած է արդէն: Կաթողիկոսը մեծազայր կ'է պով ընդունելու համար, Ատանայի մէջ պատրաստութիւններ տեսնուած են:

— Խորհրդի Առաջնորդ ընտրուած է Տ. Հմայեակ եպիսկոպոս: Դիմաքսեան, Պատրիարքական նախկին տեղապահ. սրբազան ընտրուելը, որ կը վերաբերի Պոլսոյ կեանքին համար հոգի տուող եկեղեցականներու դասակարգին, արդէն իսկ իր պատճառաբանեալ հրաժարականը ներկայացուցած է:

— Ձէյթունի թաղ. խորհուրդը, կառավարական մասնաւոր արտօնութեամբ, կըսէ Ստրանսկայ, հաստատուելու կիրակնօրեայ լսարան մը, որ գլխաւորաբար պիտի ձգտի կտրիճ լեռնականներու մէջ

ընթերցասիրութեան փափաքը զօրացնել:

— Յառաջիկայ 1904 թուակա. կանին կը լրանայ Ս. Մեսրոպի հնարած հայերէն գիրերու 1500 ամեակը: Այս յիշատակելի թուականը պատշաճապէս ողջունելու մտադրութեամբ, ռուսահայ գրագէտ մը, Պ. Ստեփան Մալխասեանց ձեռնարկած է յատենագրական խոշոր հրատարակութեան մը, որ գլխաւորաբար պիտի բաղկանայ մեր եկեղեցական հին պատմութիւններէն: Պ. Մալխասեան իջնիւթին գացած է, ուր Տ. Գարեգին Վ. Մեսրոպեանէ, միաբան Գալուստ Տէր Մկրտիչեանէ և իր, մէ բաղկացեալ Յանձնաժողով մը կազմուելով, պաշտօն յանձնուած է Պ. Մալխասեանի՝ իբրեւ ընդհանուր խմբագիր և հսկող նոյն հրատարակութեան: Այս հրատարակութիւնը պիտի բաղկանայ 5 մեծագիր հատորներէ և ամէն հատոր 1000ական երկէջեան երեսներ պիտի ունենայ: Այս հրատարակութեան համար 25—30 հազար ռուպլի ծախք մը ենթադրուած է՝ որ պիտի գոյանայ նուրիւրատուութիւններով: Առաջին հատորին բոլոր ծախքը — 5-6 հազար ռուպլի — նուրիւթ է Տ. Սուքիաս Արք. Պարզեանց. մինչեւ 1904ի լրանալուն, առաջին հատորը ամբողջովին հրատարակուած պիտի լինի: Իսկ մնացեալ մասերը հինգ տարիէն պիտի աւարտին:

— Պոլսոյ Գալֆաեան Ուրբանոցի նախորդ փախճանեալ Երանուհի մայրապետը իր կեանքը 500 ոսկիի ապահովագրած էր: Այդ գումարը այժմ Պոլսոյ ազգային իշխանութեանց կողմէ գանձուելով, յանձնուած է Ուրբանոցին խնամակալ մարմնին:

Ինչպէս մեր նախորդ թուով գրեցինք, այս Ուրբանոցին նիւթական թէ ուսումնական տեսակէտով նախանձելի գիրք մը ապահովելու համար, ունէ ջանք չի խնայուիր: Երանապաշտութիւնը կարի մեքենաներ ալ ծախու առեր է, ձեւագիրութեան ճիւղին ալ յարատեւ մղում մը տալու համար:

— Միլիվայդայի (Գերմանիա) Հայ Ուսանողական Միութիւնը փետրվար 13ին կազմակերպած է Հայկական երեկոյթ մը որ շատ յաջող անցած է:

— Կը յիշուի թէ Եկեղեցաց Գուրգէն ստորագրութեամբ Պոսթոնի Ջայն Հայրենեացին մէջ Դրօշակեաններու դէմ մէկ քանի յօդուածներ հրատարակուած էին, զոր իրաւունք ալ արտապագեց: Ամերիկայի Դրօշակեանները այժմ մեծ հանգանակութեանց կը ձեռնարկեն, վերագրեալ անձնաւորութեան դէմ Ամերիկեան դատարաններու դիմելու համար, մերժելով Չէզոք Պատուոյ Ատենի մը վճռոյն հաւանութիւն տալ:

Այս առթիւ Չ. Հայրենեացը իրաւամբ կը նշուակէ օտարներու առջեւ մեր ներքին կռիւները մերկացնելու այս ձախող դրութիւնը, մանաւանդ որ այսօր այնքան փռուկութեամբ դատի դիմող նոյն այդ անձինքն էին որ ժամանակ մը դիւահարի մոլեգնութեամբ Արփիարը կամբաստանէին որ իր պատիւը պաշտպանելու համար մէկ քանի աննշան ու ամենուն յայտնի գաղտնիքներ դուրս կը հանէր:

հառաչանքով մը ու բացառանքի ինքնիշխան:

— Ո՛վ արքայութիւն, վերջապէս պատմեցիր զիս . . . :

Ու ինքն ալ եկեղեցիէն դուրս ելնելով, արագ արագ գէպի քաղաքը դիմեց:

Կէս օրուան մօտ, Տէր Կոմիտաս բանտին դուռը հասաւ ու անարգիչ կերպով ներս մտաւ:

Բանտապահը գիտէր թէ Տէր Կոմիտաս վաղ փաշային մարմն էր եւ շատ անգամ Անգլիական հիւպատոսին հետ այցելութեան եկած էր՝ ոստիկանական խնայողութեամբ:

— Ո՛րք կը գտնուէիք Սերվարդ, հարցուց Տէր Կոմիտաս՝ բանտապահին մօտենալով:

Այս զիշխան եւրոպացի հրամայուեցաւ որ առանձնաբանն նետուի, փափաղ էֆէնտի, պատախանեց բանտապահը: Կուղէ՞ք տեսնել զինքը:

— Այո՛, ո՞ր առանձնաբանն է:

— Դիմացի առանձնաբանը:

— Սա՛:

— Այո՛:

— Բացէ՛ք անոր դուռը:

Բանտապահը համակերպուած եղանակով չմը առաջ անցաւ ու բացաւ առանձնաբանին դուռը:

Երբ Տէր Կոմիտաս ներս մտաւ, գարշելի նկուղի մը նմանող այդ զնտանին տեսարանը խաւարի մը մէջ թաղուած էր: Պահ մը կեցաւ, աչքը մէկ անկիւնէն միւս անկիւնը պտտուց ու նշմարեց երկտասարդ մը՝ որ պատին տակ ինկած էր ողորմելի դուռութեան մը մէջ ու կը քնանար:

Տէր Կոմիտաս գողցողով մօտեցաւ այդ ողորմելի զոհին, անոր դէմքը դիմաց, անոր տանջուած դուռը

թիւնն աչքին առջեւ բերաւ . . . ու ստորաց:

Մէկէն ի մէկ չկրցաւ ձայն տալ: Ներքին ճշուած սեղմած էր իր կողորդը: Երկու անգամ գերագոյն ճիւղեր ըրաւ . . . բայց խղճուեցաւ: Վերջապէս փոքր կած ձայնով մը մըմնջեց:

— Սերվարդ, Սերվարդ . . . :

Երեսուցորդը գողցողով վերցատկեց ու իր չուրջը նայեցաւ:

Հազիւ քսաներկու տարեկան կար. միջահասակ էր ու հափազանց նիհարակազմ: Միտման աղուած մազը տակաւին նոր փուսած էր ու պիւսերը կը մրային:

— Ես եմ Սերվարդ, յարեց Տէր Կոմիտաս հայրական խանդաղատալի ձայնով մը, անհոգ եղէ՛ք:

Սերվարդ յարգանքով մը ոտքի ելաւ ու սեղմեց Տէր Կոմիտասին ձեռքը:

— Կը քնանայի՞ք, ըսաւ Տէր Կոմիտաս:

— Ի՞նչ ընեմ . . . մըմնջեց Սերվարդ: Այսօր հոս նետուցին զիս, Տէր հայր: Բայց զիմանալու բան չէ: Պիտի մեռնիմ այս նկուղին մէջ:

— Աստուած ողորմած է, որդեակ, շատ չէք մնար այս տեղ:

Սերվարդը որ խնայած չէր իր բանտարկութեան պատճառը, խմացած չէր թէ Տէր Կոմիտաս մտնած էր զինքը, ցաւալի բացառանքութեամբ մը մըմնջեց:

— Ա՛յ, Տէր հայր, անպատճառ մէկը կայ որ իմ արեւուն մօտ է, մէկը կայ որ իր հոգին սեղցուցած է՝ զիս հոս քաշկոտելու համար . . . : Ձեմ գիտիք . . . որո՞ւ գէշութիւն մը ըրած էի: Տար Աստուած որ ասկից ազատուեցէս ետքը գիտնայի անոր ո՛վ ըլլաւ . . . ուրիշ բան մը չեմ ուզեր:

Տէր Կոմիտաս ոտքէն մինչեւ գլուխը դող մը զգաց, կերպարանքը միմայաւ, ինչպէս գիշերուան խաւարը: Գալարուեցաւ ինքն իր մէջ, ստաւ ու անարգ օճի մը գարշութեամբ:

— Հոգ չէ, որդեակ, պէտք է որ ներողամիտ ըլլաք, ընդհատեց Տէր Կոմիտաս խղճուելով:

— Իմ արեւուն մօտեղին դէմ . . .

— Այո՛, ձեր արեւը մօտեղին դէմ . . .

— Ո՛չ. կարելի է՞, Տէր հայր . . . չեմ կրնար: Ան որ իր հոգին սեղցուցած է՝ ամբաստանելով զիս, միայն իմ անձին իշխամին չէ, այլ հայութեան թըշնամին է . . . հետեւաբար, երբ իմանամ անոր ո՛վ ըլլաւ, կախաղանն ալ տանելու ըլլան իմ մարմինս, դարձեալ վրէժս պիտի լուծեմ . . . : Երէկ կըսէիք ինձի որ ճշմարտութիւնը յայտնեմ . . . Ի՞նչ գիտէի որ ինչ յայտնէի: Փուճ տեղ մարդապանի մը պէս կը վարուին ինձի հետ:

— Աստուծոյ թողէ՛ք . . . մըմնջեց Տէր Կոմիտաս:

— Աստուծո՛յ:

— Այո՛, որդեակ:

— Աստուած չպահանջէր որ թշնամին անպատիժ թողու:

— Իրաւ է . . . բայց կրնայ ըլլալ որ թշնամիք սխալած է ու ձեռնէ ներողութիւն կուգայ ինչպէս:

— Միթէ՞ կարելի է . . . ո՞ր սեւ հոգի արարած՝ վատաբար իր ձեռքը արեւուն մէջ թաթխելէն ետքը, կուգայ կը խոստովանի յանցանքը ու ներողութիւն կը խնդրէ . . . :

(Շարունակելի)

Одговорник **М. Драгулевъ**
Изд. на Хр. Н. Войниковъ—Варна